

Прускиятъ посланикъ въ Цариградъ Голцъ съобщава за националното униятско българско движение въ редъ свои рапорти. Въ единъ отъ тѣхъ, отъ дата 20 февр. 1860 г., посланикътъ, между друго, уведомява министра на Външнитѣ дѣла Schleinitz: „Когато най-после презъ последната есенъ възбуждението въ Македония бѣ достигнало такива размѣри, че 20,000 българи заплашваха съ преминуване въ католичество, тогава гръцката кралица, подпомогната отъ не особено голѣмия приятелъ на гърцитѣ, но строго религиозния руски представителъ въ Атина, писа едно настоятелно писмо до царствуващата царица, за да ѝ обърне вниманието върху деятелността, която се развива въ Цариградъ. Вследствие на това князь Лобановъ получи инструкции да бже по-умѣренъ въ преследванитѣ отъ него стремления“ (Л. Поповъ, Рапорти на германскитѣ посланици. Приложение въ Църковенъ Вѣстникъ., кн. XXI, стр. 89).

Националното българско движение въ Кукушъ е било забелязано и въ сръбския печатъ. Въ вестникъ Сръбски Дневникъ отъ 4 дек. 1859 г. за това между друго е казано: „Гласови изъ Кукуша (Хавретъ-Хисара) допиру до 16 нов. Кукушани остаю при своѣмъ одметаню одъ цариградске патриаршиѣ. 14 нов. дошао е тамо изъ Цариграда нови епископъ Партение, коега е патриархъ позвао у Кукуш. Народъ га е лепо мримио, али му е казао, да хоѣе бугарскога владику, кои е независанъ одъ грчкога патриарха...“

Кукушъ обаче грозно пострада за своето силно национално чувство. Въ 1913 г., по време на междусъюзнишката война, гърцитѣ отъ умраза къмъ тая българска крепостъ въ южна Македония, запалиха града. На 21 юний 1913 г., презъ нощта, грамадни огнени езици, които се издаваха отъ запаленитѣ сгради и се издигаха до небеса, освѣтляваха цѣлата околностъ... Така загина българскиятъ Кукушъ.

7. — С. Висока. Висока е едно отъ ония български села въ Лжгадинската околия (Солунско), които сж представители на най-архаичното българско наречие, онова което е било вложено въ кирило-методиевския преводъ на богослужебнитѣ ниниги презъ IX в. Въ 1863 г., когато гръцко-българската църковна разпра бѣ почнала да се подига сѣ по-засилено, и отъ с. Висока се издига гласъ на българщината, изразенъ